

2009

Delo pranja novca specifična je kriminalna aktivnost, zato što predstavlja posledicu prethodno počinjenog krivičnog dela, ali i polaznu osnovu za buduće kriminalne aktivnosti. Organizovane kriminalne grupe sredstva dobijena kriminalnom delatnošću rado investiraju u legalan biznis, što im omogućava stvaranje profita. Tako se legalizuje novac stečen na protivzakonit način. Upravo zato što je osnovna svrha pranja novca prikrivanje izvršenja drugih ozbiljnih krivičnih dela, krivično delo pranja novca ima mnogo širi negativan uticaj na društvo u celini. Zato je sprovođenje reformi čiji je cilj sprečavanje pranja novca postalo jedan od najvažnijih zadataka vlasti uspostavljene posle političkih promena oktobra 2000. godine.

Organizovane kriminalne grupe „peru“ novac tako što:

- učestvuju u privatizaciji društvenog kapitala
- osnivaju preduzeća čija je osnovna delatnost spoljnotrgovinski promet i devizno poslovanje
- učestvuju na tenderima za projekte koji se finansiraju iz javne potrošnje (poput javnih radova i uopšte velikih investicija u infrastrukturu)
- konkurišu za javne nabavke.

Danas se pod krivičnim delom pranja novca podrazumeva:

- „konverzija ili prenos imovine, sa znanjem da je ta imovina stečena izvršenjem krivičnog dela, u nameri da se prikrije ili netačno prikaže nezakonito poreklo imovine
- *prikrivanje ili netačno prikazivanje činjenica u vezi sa imovinom*, sa znanjem da je ta imovina stečena izvršenjem krivičnog dela
- *sticanje, držanje ili korišćenje imovine* sa znanjem, u trenutku prijema, da je ta imovina stečena izvršenjem krivičnog dela
- *prikrivanje, u procesu svojinske transformacije preduzeća i drugih pravnih lica*, nezakonito stečene društvene ili državne imovine i društvenog ili državnog kapitala“ (član 2 Zakona o sprečavanju pranja novca)

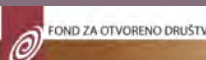
Institucija finansijske obaveštajne službe. Opisana složenost krivičnog dela pranja novca u Srbiji učinila je formiranje posebne finansijske obaveštajne službe (FOS) jednim od najhitnijih zadataka reforme finansijskog sistema. Finansijska obaveštajna služba predstavlja instituciju zaduženu za prijem, analizu i dostavljanje dokaza o sumnjivim finansijskim transakcijama. U zavisnosti od ovlašćenja kojima raspolaže, FOS može da nalikuje policiji ili tužilaštvu, ali i da predstavlja posrednika između finansijskih institucija i policije.

Akteri na finansijskom tržištu spremni su da ustupe informacije FOS koja je posrednik, znajući da će one biti prosleđene samo ako se opravdano sumnja na postojanje krivičnog dela pranja novca ili finansiranja terorizma. Takođe, ona lako i brzo razmenjuje informacije sa srodnim institucijama u drugim državama. Smatrajući ovakvo rešenje najbolje pristalim uslovima u Srbiji, nadležni u Ministarstvu finansijske založili su se za uspostavljanje upravo takve FOS.

Zakonski okvir delovanja USPN. Zakon o sprečavanju pranja novca Narodna skupština Republike Srbije usvojila je 28. novembra 2005. godine. Nacrt novog Zakona o sprečavanju pranja novca

Lične karte su kratki analitički tekstovi čiji je cilj da u esejističko-novinarskoj formi javnosti predoče ključne podatke o akterima i institucijama sektora bezbednosti u Srbiji, kao i o tokovima njihove reforme.

Ova publikacija štampana je u okviru projekta „Mapiranje i nadgledanje sektora bezbednosti u Srbiji“. Mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove donatora.

i finansiranja terorizma, koji je usvojen na sednici Vlade Srbije 27. marta 2008. godine, izrađen je radi unapređenja postojećeg normativnog okvira. Zakon, koji predstavlja ujedno i odgovor na međunarodne obaveze koje je Republika Srbija preuzela, još uvek nije usvojen.

Delokrug rada i ovlašćenja USPN. U skladu sa ovako postavljenom definicijom, određen je i delokrug rada USPN. Njen prvi zadatak je da prikuplja, analizira i čuva podatke i informacije dobijene od obveznika i državnih organa. Zatim, ona prati izvršavanje odredbi zakona i preduzima mere radi otklanjanja uočenih nepravilnosti. Potom, od nadležnih državnih organa prima i traži podatke i informacije potrebne da bi bilo ocenjeno to da li u vezi sa određenom transakcijom ili licem postoji sumnja da se radi o pranju novca. U tom smislu, saraduje sa nadležnim državnim organima radi razmene podataka i informacija od značaja. Takođe, USPN učestvuje i u izradi liste indikatora neophodnih za prepoznavanje sumnjive transakcije. Stručni tim USPN naposljetku procenjuje podatke i informacije koji se odnose na organizovani kriminal i finansiranje terorizma (čl. 14 Zakona).

Poštovanje prava obveznika USPN odnosi se prvenstveno na pravo Uprave da raspolaže ličnim podacima obveznika. Budući da je reč o transakcijama koje uvek inicira i vrši fizičko lice, način čuvanja ovih podataka predstavlja veoma važno pitanje.

Za razliku od prethodnog saveznog zakona, podaci i informacije relevantne za sprečavanje pranja novca danas su kvalifikovani kao službena tajna. Ti se podaci evidentiraju i razmenjuju u trouglu koji čine obveznik, carinski organ i USPN. Obveznici evidentiraju podatke kojima se utvrđuje identitet stranke. Carinski organi evidentiraju podatke o prenosu gotovog novca, čekova, hartija od vrednosti, plemenitih metala i dragog kamenja preko državne granice.

Na taj način USPN evidentira sve gotovinske transakcije koje prelaze iznos od 15.000 evra u dinarskoj protivvrednosti. Zatim, ona evidentira svaki prenos efektive, čekova, hartija od vrednosti, plemenitih metala i dragog kamenja preko državne granice u iznosu koji je veći od onog dozvoljenog propisima. Uprava, takođe, registruje i sve inicijative nadležnih organa vezane za proveru podataka tamo gde postoji sumnja da je izvršeno krivično delo pranja novca. Najzad, beleži se i svaka razmena podataka i informacija između USPN i nadležnih domaćih i stranih državnih organa i međunarodnih organizacija.

Obveznici, carinski organi i sama USPN dužni su da podatke i dokumentaciju u vezi sa otvaranjem računa, uspostavljanjem poslovne saradnje i izvršenom transakcijom čuvaju najmanje pet godina od dana izvršenja transakcije ili prenosa. Ukoliko je reč o podacima koji govore o prenosu gotovog novca, efektivnog stranog novca, čekova, hartija od vrednosti, plemenitih metala i dragog kamenja, tada se podaci čuvaju najmanje deset godina od dana njihovog dobijanja.

Prema stavu 3 člana 25 Zakona, lične podatke kojima raspolaže Uprava može dostaviti nadležnim organima stranih država „pod uslovom da država kojoj se podaci dostavljaju ima uređenu zaštitu ličnih podataka i uz potvrdu da će nadležni organi te države koristiti lične podatke samo u cilju otkrivanja i sprečavanja pranja novca“.

Izostala je, međutim, jasna odredba o tome ko kontroliše USPN prilikom vršenja onih nadležnosti koje se odnose na evidentiranje ličnih podataka. Smatramo da je to veliki propust zakonodavca

Uprava za sprečavanje pranja novca raspolaže ličnim podacima koji se odnose na:

- naziv firme, sedište, matični broj, poreski identifikacioni broj (PIB) pravnog lica koje otvara račun, uspostavlja saradnju ili vrši transakciju
- ime i prezime, datum i mesto rođenja, prebivalište, broj ličnog dokumenta i mesto izdavanja, jedinstveni matični broj građana (JMBG) radnika ili punomoćnika koji za pravno lice otvara račun, uspostavlja poslovnu saradnju ili vrši transakciju
- vrstu i namenu transakcije
- ime, prezime i JMBG fizičkog lica, odnosno firmu, sedište, matični broj i PIB pravnog lica kome je transakcija namenjena
- razloge za otvaranje računa ili uspostavljanje poslovne saradnje i informacije o aktivnostima stranke
- datum otvaranja računa
- datum i vreme vršenja transakcije
- iznos transakcije u dinarima
- valutu u kojoj se transakcija vrši
- način vršenja transakcije
- informacije o poreklu novca ili imovine koja je predmet transakcije
- razloge za sumnju da se radi o pranju novca
- ime i prezime, datum i mesto rođenja, prebivalište fizičkog lica koje poseduje najmanje 10% poslovnog udela, akcija ili drugih prava na osnovu kojih učestvuje u upravljanju pravnog lica.

Međunarodna saradnja i standardi. Nakon usvajanja međunarodno priznatih standarda, jedna FOS je u stanju da efikasno i sigurno razmenjuje podatke sa srodnim institucijama u drugim državama.

Međunarodno priznati standardi kojima se u svom radu rukovodi USPN sadržani su u:

- konvencijama Ujedinjenih nacija, tzv. Bečkoj konvenciji (*protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci, 1988*) i u Konvenciji iz Palerma (*protiv organizovanog transnacionalnog kriminala, 2000*), kao i u Međunarodnoj konvenciji o suzbijanju finansiranja terorizma koja je usvojena 2002. godine
- konvencijama Saveta Evrope, na prvom mestu u Konvenciji o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom, kao i o finansiranju terorizma (2005)
- Direktivi Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema radi pranja novca i finansiranja terorizma iz 2005. godine
- „Četrdeset preporuka protiv pranja novca i devet specijalnih preporuka protiv finansiranja terorizma“ Radne grupe za finansijske mere protiv pranja novca, koje su prvi put izrađene 1990. godine, a revidirane 1996. i 2003. godine.

Posebno je značajan poslednji navedeni dokument, zato što predstavlja osnov na kome počiva rad Manivala (*MoneyVAL*), tela Saveta Evrope koje se bavi procenom usaglašenosti nacionalnih sistema za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma sa međunarodnim standardima.

Prva procena usaglašenosti koja se odnosila na Srbiju izvršena je u oktobru 2003. godine. Nakon toga je u januaru 2005. usvojen poseban izveštaj o radnjama i merama koje Republika Srbija preduzima u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Ovaj izveštaj sadrži niz obavezujućih preporuka, koje moraju biti usvojene do oktobra 2008. godine, kao i do naredne procene Manivala. Najvažnija obavezujuća preporuka odnosi se na usvajanje Nacrta novog zakona.

Od usvajanja Nacrta novog zakona zavisi i ostanak Srbije u članstvu Grupe Egmont, međunarodne organizacije FOS. S obzirom na to da su i pranje novca i finansiranje terorizma u najvećoj meri međunarodna krivična dela, gde je uspešna borba nezamisliva bez efikasne međunarodne saradnje, neophodno je da USPN ostane član Grupe Egmont.

Izvori

- „Borba protiv pranja novca u Srbiji“. 2005. *Puls (Magazin o korupciji)*, maj–jun.
- Bošković, Mićo. 2005. „Oblici ispoljavanja organizovanog kriminaliteta u privredno-finanjskom poslovanju“. *Bezbednost*, broj 6.
- Milovanović, Milovan. 2008. „Pranje novca: neka otvorena pitanja“. *Revija za bezbednost*, broj 5: 32.
- „*Financial intelligence units: an overview*“ International Monetary Fund (Legal Department; Monetary and Financial Systems Department), World Bank (Financial Market Integrity Division). Washington, D.C., 2004; dostupno preko <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/FIU/fiu.pdf>>
- Milenović, Miroslava. 2004. „Pranje novca“. *Puls (Magazin o korupciji)*, jul–avgust.
- Radojević, Mijodrag. 2004. „Pranje novca“. *Puls (magazin o korupciji)*, septembar–oktobar.
- United Nations Office on Drugs and Crime. United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances; dostupno preko <http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf>
- United Nations Office on Drugs and Crime, New York. 2004. Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto; dostupno preko <<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>>
- United Nations. 1999. International Convention for the Suppression of Financing of Terrorism; dostupno preko <<http://untreaty.un.org/english/Terrorism/Conv12.pdf>>
- Council of Europe. 2005. Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism; dostupno preko <<http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Word/198.doc>>
- “Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing”. 2005. *Official Journal of the European Union*. (November 25); dostupno preko <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_309/l_30920051125en00150036.pdf>
- „FATF i četrdeset preporuka“. 2004. *Puls (magazin o korupciji)*, jul–avgust.
- “Obrazloženje novog Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma” Internet prezentacija Uprave za sprečavanje pranja novca; dostupno preko <<http://www.fcp-ml.org.yu>>

Impresum

Urednik Pojmovnika: Miroslav Hadžić

Autor: Marko Savković

Izdavač: Centar za civilno-vojne odnose, Beograd

www.ccmr-bg.org

Lektura i korektura: Tatjana Hadžić

Dizajn i kompjuterska priprema: Saša Janjić

Štampa: GORAGRAF, Beograd

Tiraž: 500 primeraka